

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 338.43:332.12 (477)
JEL Classification: I38; O18

ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ*

©2021 АБРАМОВА І. В.

УДК 338.43:332.12 (477)
JEL Classification: I38; O18

Абрамова І. В.

Фінансові важелі державної підтримки сільського розвитку: європейський досвід і вітчизняні реалії

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування фінансових важелів державної підтримки сільського розвитку з урахування європейського й вітчизняного досвіду та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення. Дослідження здійснювалося за загально-методологічною схемою системного підходу з використанням методів: порівняльного аналізу; статистико-економічного; розрахунково-конструктивного; абстрактно-логічного тощо. У статті проаналізовано європейський досвід державної підтримки сільського розвитку й окреслено шляхи його адаптації до українських реалій. З огляду на структуру витрат спільного бюджету Європейського Союзу з'ясовано, що вирішенню економічних, екологічних і соціальних питань у контексті сталого сільського розвитку країни – члени Європейського Союзу приділяють особливу увагу. Встановлено, що сільські громади в Україні перебувають у вкрай складних умовах: поширеними залишаються безробіття та бідність, низький рівень соціально-побутового, медичного, освітнього та культурного обслуговування сільського населення, незадовільний інфраструктурний розвиток сільських населених пунктів. Зроблено наголос на тому, що фінансова підтримка сільського господарства та сільських територій в Україні зорієнтована переважно на їх економічний розвиток. Доведено, що сталий сільський розвиток буде можливим за умов органічного поєднання його економічної, соціальної та екологічної компоненти. Визначено, що ключова роль у цьому процесі належить державі. Аргументовано, що через такі важелі впливу, як бюджетне фінансування, пільгове кредитування, податкове й інвестиційне стимулювання тощо, держава може позитивно вплинути на диверсифікацію та розвиток підприємництва, збільшення робочих місць і зайнятого населення в сільських населених пунктах. Акцентовано увагу на необхідності формування системи соціального захисту та культурної основи сільського розвитку, підтримці та поліпшенні екологічної ситуації у сільських населених пунктах.

Ключові слова: державна підтримка, фінансова підтримка, фінансові важелі, європейський досвід, сільський розвиток, сільські території, компоненти розвитку.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-3-132-139>

Рис.: 1. Табл.: 3. Бібл.: 19.

Абрамова Ірина Вячеславівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту, Поліський національний університет (Старий бульвар, 7, Житомир, 10008, Україна)

E-mail: irina79abramova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3724-0342>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2008306/irina-abramova/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210145848>

UDC 338.43:332.12 (477)
JEL Classification: I38; O18

Abramova I. V. Financial Levers of State Support for Rural Development: European Experience and Domestic Realities

The article is aimed at substantiating financial levers of state support for rural development from a theoretical and methodological viewpoint, taking into account European and domestic experience, and at developing practical recommendations for their perfecting. The study has been carried out according to the general methodological scheme of the systemic approach using the following methods: statistical and economic, computational and structural, abstract-logical, comparative and analytical, etc. The European experience of providing state support for rural development is analyzed, and ways to adapt it to the Ukrainian reality are outlined. Taking into consideration the cost structure in the joint budget of the European Union, it is clear that the EU member states pay special attention to solving economic, environmental and social issues in the context of sustainable rural development. It is determined that rural communities in Ukraine are in extremely difficult conditions, as unemployment and poverty remain widespread; the level of social, medical, educational, and cultural services provided for the rural population remains low; the infrastructural development of rural settlements is unsatisfactory. Emphasis is placed on the fact that financial support for agriculture and rural

* Дослідження проведено на базі Поліського національного університету в межах науково-дослідної теми: «Фінансові інструменти розвитку сільських територій в умовах невизначеності», номер державної реєстрації 0216u109312. Супровідний лист від 05 березня 2021 року

areas in Ukraine is focused mainly on their economic development. It is proved that sustainable rural development will be possible through naturally combining its economic, social and environmental components. It is determined that the key role in this process belongs to the state. It is argued that due to such levers of influence as budget financing, soft loans, tax and investment incentives, etc., the state can positively influence the diversification and development of entrepreneurship, increase jobs and employment in rural areas. Emphasis is placed on the necessity to form a social protection system, as well as cultural basis for rural development, provide support for and improvement of the environmental conditions in rural areas.

Keywords: state support, financial support, financial levers, European experience, rural development, rural areas, development components.

Fig.: 1. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 19.

Abramova Iryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Polissia National University (7 Staryi Blvd, Zhytomyr, 10008, Ukraine)

E-mail: irina79abramova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3724-0342>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2008306/irina-abramova/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210145848>

Вступ. Реформи, які вже майже 30 років тривають у сільському господарстві України, так і не спромоглися повною мірою розкрити аграрний потенціал країни, суттєво покращити добробут сільських жителів, забезпечити екологічну рівновагу та сталий розвиток сільських територій. Наразі сільські громади перебувають у вкрай складних умовах: поширеними залишаються безробіття та бідність, низький рівень соціально-побутового, медичного, освітнього й культурного обслуговування сільського населення, незадовільний інфраструктурний розвиток сільських населених пунктів. Зберігається значний розрив між якістю життя сільських і міських мешканців. У таких умовах фінансові інструменти державної підтримки набувають особливого значення для сільського розвитку.

Проблеми державного регулювання й підтримки сільського розвитку є предметом дослідження низки як закордонних, так вітчизняних науковців. Л. Дейкстра та Х. Пулман (2014) пропонують застосовувати нові підходи до класифікації міських і сільських територій, що, на думку економістів, сприятиме більш прозорому й ефективному розподілу витрат на їх утримання [1]. А. Домеова й А. Джиндрова (2014) акцентують увагу на інструментах підвищення якості життя в сільській місцевості [2]. М. Альтман (2015) вважає, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи є ключовою рушійною силою, здатною позитивно вплинути на сталий сільський розвиток [3].

Вітчизняні дослідники Я. Гадзало та Ю. Лузан (2017) наголошують: «Розв'язання проблем розвитку сільських територій неможливе без системної модернізації аграрної політики шляхом максимального адаптування вітчизняного законодавства до європейських стандартів для ведення аграрного бізнесу та сільського розвитку» [4].

І. Гончарук (2018) припускає: «Питання сільського розвитку потребують виваженого державного регулювання, яке повинно включати методи стимулювання розвитку підприємництва на селі, зокрема пільгове кредитування, лояльну податкову систему та, найголовніше, правовий захист розвитку малого та середнього бізнесу» [5].

В. Русанюк (2021) акцентує увагу на цілісності впроваджених протекціоністських заходів державного регулювання в сільському господарстві, що гарантують фінансову, бюджетну, правову, економічну, інвестиційну безпеку суб'єктам агробізнесу [6].

О. Бородіна, І. Прокопа, С. Киризок та В. Яровий (2020) наполягають на необхідності створення Фонду розвитку сільських територій, кошти якого спрямовувалися б на розвиток сільської інфраструктури, доступність медичних та освітніх послуг у сільській місцевості, підтримку дрібних сільськогосподарських виробників тощо [7]. Т. Зінчук, Н. Куцмус, О. Ковальчук (2018) вважають, що передумовами сталого розвитку сільської економіки України є її багатофункціональність та інклюзивність [8].

І. Баланюк, К. Ігор, С. Баланюк, І. Козак-Баланюк, Л. Сас та Д. Шеленко (2021) схиляються до думки, що створення умов для стабільного зростання та покращення якості життя на селі залежить від діяльності сільськогосподарських підприємств в об'єднаних територіальних громадах [9]. Л. Газуда й В. Герцег (2020) стверджують: «Державна підтримка сільського розвитку в Україні повинна базуватися на діалектичній єдності всіх складових елементів системи (управлінських, економічних, соціальних, екологічних), пізнанні та всебічному використанні в господарській практиці об'єктивних законів природи, аналізу та синтезу концептуальних основ розвитку сільських територій України» [10].

Аналіз останніх досліджень та публікацій доводить, що заходи державного регулювання в сільському господарстві України переважно спрямовані на стимулювання розвитку агробізнесу та підприємництва на селі, а сільський розвиток переважна більшість науковців ототожнюють зі зростанням сільської економіки. Безумовно, економічний базис, поступ якого наразі намагається заохотити держава, є основою соціально-культурного, освітнього, інфраструктурного й іншого розвитку сільських територій. Водночас наші попередні дослідження (Дема, Абрамова, Недільська, 2019) доводять, що сільський розвиток являє собою не що інше як органічне поєднання аграрного виробництва з іншими видами діяльності на селі, які у сукупності формують підґрунтя для якісного життєвого середовища, соціально-культурного зростання й екологічної безпеки сільських мешканців [11].

Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування фінансових важелів державної підтримки сільського розвитку з урахування європейського й вітчизняного досвіду та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Дослідження здійснювалося за загальнометодологічною схемою системного підходу з використанням *методів*: порівняльного аналізу (для вивчення закордонного досвіду державної підтримки сільського розвитку та його адаптації до українських реалій); статистико-економічного (для збору та обробки даних щодо стану фінансової підтримки сільського розвитку в Україні та країнах ЄС); розрахунково-конструктивного (для аналізу ключових показників стану фінансової підтримки сільських територій); абстрактно-логічного (для формулювання пропозиції щодо удосконалення фінансових важелів державної підтримки сільського розвитку) тощо.

Результати дослідження. Світовою практикою напрацьовано вагомий досвід державної підтримки сталого сільського розвитку. Оскільки понад половина населення ЄС проживає за межами міст і на сільські населені пункти припадає близько 90 % території 27 держав-членів, розвитку сільських територій тут приділяється значна увага. Ключові засади державної підтримки сільського розвитку визначаються Спільною аграрною політикою (САП) країн – членів Європейського Союзу [12].

Впродовж 2014–2020 рр. пріоритетами політики було визнано підвищення якості життя в сільській місцевості та зростання зайнятості за місцем проживання, скорочення бідності й інклюзивний розвиток сільських населених пунктів. Реалізація САП передбачала формування сприятливого інвестиційного середовища, що дозволяло фермерам залучати кошти для освоєння нових технологій, оновлення матеріально-технічної бази або ж підтримки у належному стані наявної, посилюючи таким чином їх конкурентні переваги. Положення САП спрямувалися на захист навколишнього середовища й раціонального використання природних ресурсів, зменшення викидів парникових газів, поліпшення якості ґрунту та води, збереження ландшафту. Політика була також націлена на створення нових робочих місць і надання базових послуг у сільській місцевості [12].

Водночас законодавчими ініціативами Європейської комісії на 2021–2027 рр., пов'язаними з приєднанням країн-членів до Європейської зеленої угоди, передбачено поступовий перехід до реформування САП починаючи з 1 січня 2023 р. На перехідний період (2021–2022 рр.) заплановано розширення наявних і формування нових правил САП. Зокрема, країни ЄС впродовж перехідного періоду в межах наявних програм розвитку сільських територій повинні підтримувати поточний рівень екологічної й кліматичної рівноваги та виділяти кошти у поточних розмірах на фінансування заходів, що приносять користь навколишньому середовищу і клімату (застосування так званого «принципу не регресії»).

Щонайменше 55 % фінансових ресурсів має бути спрямовано на заходи, що сприяють економічному та соціальному розвитку сільських територій, а саме: інвестиції в активи, підтримка фермерства та бізнесу, надання соціальних послуг та оновлення сільської інфраструктури тощо. Щоб дозволити країнам ЄС використовувати кошти там, де це найбільш доцільно, перехідні правила припускають певну гнучкість між дотриманням «принципу не регресії» та наданням 55 % додаткових ресурсів на під-

тримку економічного та соціального розвитку сільських територій.

Для реалізації САП у спільному бюджеті країн – членів ЄС на 2021–2027 рр. закладено 1 210 млрд євро. Видатки на виконання САП фінансуються коштом двох фондів, які входять до складу спільного бюджету ЄС: Європейського сільськогосподарського гарантійного фонду та Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій.

Впродовж 2021 р. коштом гарантійного фонду у сумі 270 мільярдів євро планується профінансувати програми підтримки доходів фермерів, решту (21,1 млрд євро) використати для підтримки аграрних ринків. Бюджет фонду розвитку сільських територій у 2021 р. становитиме 95,5 млрд євро. Заплановано 8,1 млрд євро спрямувати на нейтралізацію викликів, зумовлених пандемією COVID-19 – це близько 30 % коштів, решту – 70 % використати для реалізації програм САП, пов'язаних з підвищенням конкурентоспроможності сільського господарства, заохоченням ефективного використання природних ресурсів і збереження клімату, досягненням збалансованого розвитку сільської економіки та громад.

Дані рис. 1 свідчать, що впродовж 2014–2020 рр. пріоритетними напрямками фінансування для країн – членів ЄС залишалися підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, захист навколишнього природного середовища та підвищення ефективності використання природних ресурсів, адаптація аграрного сектора до кліматичних змін, інклюзивний розвиток сільських територій, зайнятість сільського населення тощо. З огляду на структуру бюджетних витрат стає очевидним, що вирішенню економічних, екологічних і соціальних питань у контексті сталого сільського розвитку, країни – члени ЄС надають особливу увагу.

Дослідження стану фінансової підтримки розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні вказує на наявність значних прогалин у цьому напрямі.

Зокрема, як традиційні, так і нові програми державної підтримки агропромислового комплексу переважно спрямовані на його економічний розвиток. Лише у 2021 р. спектр державних програм було дещо розширено, а їх вектор було зорієнтовано на підтримку виробників органічної продукції, страхування сільськогосподарської продукції, підтримку сільгоспвиробників, які використовують меліоровані землі тощо (табл. 1).

Тривалий час головним розпорядником бюджетних коштів, призначених для фінансування програм розвитку сільського господарства, залишається Міністерство аграрної політики та продовольства України (далі – Мінагрополітики). Водночас аудиторські перевірки засвідчили, що Мінагрополітики як учасник бюджетного процесу повною мірою не забезпечує повноти й своєчасності прийняття управлінських рішень, спрямованих на ефективне використання бюджетних коштів [15]. Зокрема, у 2018 р. Міністерство не забезпечило належного планування видатків державного бюджету за окремими програмами й внутрішнього контролю за дотриманням вимог бюджетного законодавства під час використання бюджетних коштів,

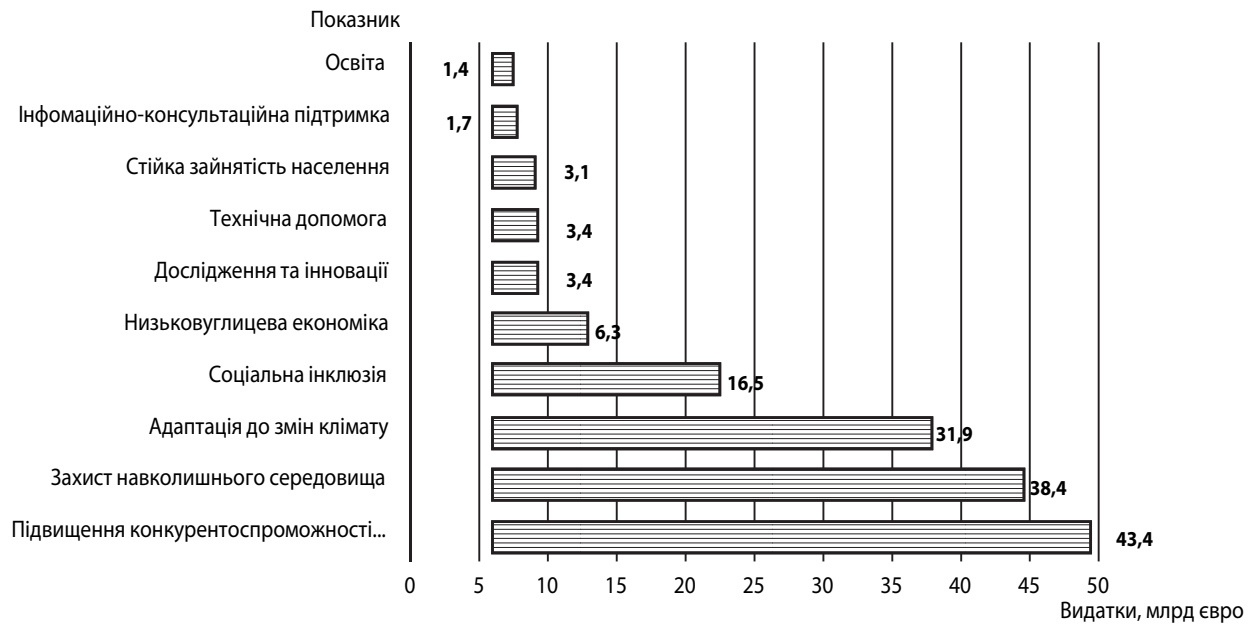

Рис. 1. Видатки Європейського фонду розвитку сільських територій у 2014–2020 рр., млрд євро

Джерело: побудовано згідно з даними офіційного сайту Європейської комісії [13]

Таблиця 1

Програми державної підтримки агропромислового комплексу на 2021 р.

Традиційні	Нові
<ul style="list-style-type: none"> Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва. Фінансова підтримка заходів у агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів. Фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств. Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції 	<ul style="list-style-type: none"> Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції. Відшкодування втрат від повного пошкодження посівів сільськогосподарських культур внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Державна підтримка сільгоспвиробників, які використовують меліоровані землі. Державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції. Державна підтримка виробників картоплі. Державна підтримка сільгоспвиробників шляхом виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь (гречка)

Джерело: побудовано на основі даних сайту AgroPolit.com [14]

здійснювало неналежний нагляд і контроль за використанням державного майна, допустило низку інших порушень, пов'язаних з фінансуванням аграрного сектора.

Постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 № 829 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» було прийнято рішення про реорганізацію Міністерства аграрної політики та продовольства шляхом приєднання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (далі – Мінекономіки) [16]. У 2020 р. головним розпорядником бюджетних коштів, спрямованих на розвиток АПК, було призначено Мінекономіки.

Стан фінансування ключових програм підтримки агропромислового комплексу коштом загального фонду

державного бюджету зображено в табл. 2. Аналіз даних таблиці свідчить, що впродовж 2017–2020 рр. держава певною мірою змінила вектор підтримки розвитку АПК. Так, якщо у 2017 р. пріоритетним напрямом фінансування була підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів, то у 2019 р. – це державна підтримка галузі тваринництва й фінансова підтримка розвитку фермерських господарств.

У 2020 р. на реалізацію програм підтримки аграріїв у бюджет було закладено 4 млрд грн, а пріоритетним напрямом визначено «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів». Попри те, що Мінекономіки виконало покладені на нього фінансові зобов'язання, планове зменшення майже у 2 рази

Таблиця 2

Стан фінансування ключових програм підтримки АПК (загальний фонд Державного бюджету), млн грн*

Назва програми	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	294,9	266,0	127,2	1200,0
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	25,0	210,0	800,0	400,0
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	115,6	400,0	400,0	400,0
Державна підтримка галузі тваринництва	11,6	2401,0	3500,0	1000,0
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	-	955,0	881,8	-

*планові показники на початок відповідного періоду

Джерело: побудовано згідно з даними, оприлюдненими на офіційних сайтах Мінагрополітики та Мінекономіки [17; 18]

обсягів бюджетної підтримки розвитку фермерських господарств й загалом прямих виплат сільгоспвиробникам, викликало в аграріїв хвилю незадоволення.

Крім того, розпорощеність повноважень Мінекономіки не сприяло підвищенню ефективності розподілу й використання бюджетних коштів, спрямованих на розвиток АПК. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2020 № 1344 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» рішення про реорганізацію Мінагрополітики шляхом приєднання до Мінекономіки було скасовано [19].

Аграрному сектору було повернуто профільне міністерство. Наразі Мінагрополітики є розпорядником коштів у межах скоригованих бюджетних призначень. Цьогоріч на фінансування діяльності Міністерства, з урахуванням змін передбачених у Законі України «Про Державний бюджет на 2021 рік», закладено 4,7 млрд грн. З них 4,5 млрд грн буде

спрямовано на фінансову підтримку сільгосптоваровиробників, 69,8 млн – на наукову та науково-технічну діяльність у сфері розвитку АПК, зростуть виплати фермерам. Особливу увагу приділятимуть підтримці агрострахування, продовжать фінансувати розвиток тваринництва, садівництва, виноградарства, заплановано виділення коштів на розвиток органічного виробництва тощо.

Аналіз стану бюджетної підтримки сільського господарства в Україні свідчить, що пріоритетом для держави залишається його економічний поступ. Соціальна й екологічна складові сільського розвитку наразі залишаються поза увагою держави. Світовою практикою напрацьовано вагомий досвід стимулювання розвитку сільських територій, його адаптація до вітчизняних реалій дає підстави виокремити ключові компоненти сільського розвитку, важелі державної підтримки й очікувані результати від впровадження запропонованих заходів (табл. 3).

Таблиця 3

Ключові компоненти, важелі та результати державної підтримки сталого сільського розвитку

Компонента сільського розвитку	Важелі державної підтримки	Очікувані результати
1	2	3
Економічна	<ol style="list-style-type: none"> Фінансова підтримка розвитку сільських територій. Формування сприятливих фінансово-кредитних й податкових умов для ведення агробізнесу. Сприяння інвестиційно-інноваційному розвитку сільських територій. Підтримка наукових проєктів спрямованих на розробку інноваційних засад сільського розвитку 	<ol style="list-style-type: none"> Диверсифікація сільської економіки й розвиток підприємництва. Збільшення робочих місць та рівня зайнятості на селі. Зростання оплати праці й доходів селян. Ріст власних надходжень в бюджетах сільських громад
Соціальна	<ol style="list-style-type: none"> Підвищення рівня освіти й охорони здоров'я сільських жителів. Сприяння інфраструктурному розвитку сільських населених пунктів. Проведення культурно-просвітницьких заходів в сільській місцевості 	<ol style="list-style-type: none"> Покращення соціально-культурного й побутового обслуговування сільського населення. Підвищення рівня та якості життя селян

1	2	3
Екологічна	1. Підтримка екологічної рівноваги в сільських населених пунктах. 2. Сприяння збалансованому використанню природних ресурсів на сільських територіях. 3. Впровадження заходів спрямованих на боротьбу з кліматичними змінами	1. Екологічна й техногенна безпека сільських територій. 2. Раціональне використання та примноження природних ресурсів сільських територій

Джерело: авторська розробка

Сталий сільський розвиток буде можливим за умов органічного поєднання його економічної, соціальної та екологічної компоненти. Ключова роль у цьому процесі належить державі. Саме вона через такі економічні важелі впливу, як бюджетне фінансування, пільгове кредитування, податкове й інвестиційне стимулювання тощо, може позитивно вплинути на диверсифікацію та розвиток підприємництва, збільшення робочих місць і зайнятого населення в сільських населених пунктах. Стійка зайнятість і зростання заробітних плат селян зможуть уповільнити процеси міграції сільського населення у пошуках кращої роботи та стабільного доходу у міста або за кордон.

Своєю чергою, збільшення доходів сільських мешканців сприятиме наповненню бюджетів територіальних громад власними надходженнями, які зможуть стати надійним фінансовим підґрунтям для інфраструктурного розвитку сільських територій. Підтримка й фінансування державою наукових проектів інноваційного сільського розвитку є локомотивом, рушійною силою, що спонукає генерування й втілення нових технологій, стартапів бізнесу, інноваційних продуктів в аграрному секторі.

Соціальна компонента сільського розвитку має бути націленою на створення оптимальних умов для покращення соціально-культурного й побутового обслуговування сільського населення, рівня та якості життя на селі. Досягати зазначених цілей можливо через виражену державну політику спрямовану на поліпшення якості освітніх і медичних послуг у сільських населених пунктах, фінансову підтримку інфраструктурного розвитку сільських територій, проведення культурно-просвітницьких заходів на селі. Варто звернути увагу й на проблему нерівності у соціально-культурному розвитку сільських і міських населених пунктів. При фінансуванні зазначених заходів безумовну перевагу слід надавати сільським поселенням.

Екологічна компонента сільського розвитку наразі набуває особливої актуальності. Ерозія і забруднення ґрунтів важкими металами, радіацією й хімічними елементами не лише позначаються на якості харчових продуктів, загрожують біорізноманіттю, а й справляють негативний вплив на здоров'я людей. Техногенні катастрофи (зокрема аварія на Чорнобильській АЕС) зробили частину території України непридатною для ведення сільського господарства й проживання людей. В цьому контексті забезпечення техногенної й екологічної безпеки сільських жителів має стати ключовим пріоритетом для держави. Варто акцентувати

увагу на впровадження екологічно безпечних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, запобігання негативному впливу агровиробництва на навколишнє природне середовище, підтримку екологічної рівноваги в сільських населених пунктах.

Висновки. Проведене дослідження довело, що фінансова підтримка розвитку сільських територій в Європейському Союзі спрямована на покращення якості життя селян, зростання зайнятості за місцем проживання, скорочення бідності, інклюзивний розвиток сільських населених пунктів, підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, захист навколишнього природного середовища та підвищення ефективності використання природних ресурсів, адаптацію аграрного сектора до кліматичних змін тощо. З огляду на структуру бюджетних витрат стає очевидним, що вирішенню економічних, екологічних і соціальних питань у контексті сталого сільського розвитку країни – члени ЄС приділяють особливу увагу.

Дослідження стану фінансової підтримки розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні вказує на наявність значних прогалів у цьому напрямі. Зокрема, програми державної підтримки агропромислового комплексу переважно спрямовані на його економічний розвиток. Водночас доведено, що сталий сільський розвиток вимагає застосування нових підходів державної підтримки, зорієнтованих на безпосереднє задоволення життєвих потреб селянина.

Економічну, соціальну та екологічну компоненти визначено ключовими у цьому процесі. Економічна – покликана сформувати матеріальну основу життєдіяльності селян й розвитку сільських територій; соціальна – сприяти формуванню системи соціального захисту та культурної основи сільського розвитку; екологічна – спрямована на підтримку й поліпшення екологічної ситуації у сільських населених пунктах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dijkstra L., Poelman H. A Harmonised Definition of Cities and Rural Areas: the New Degree of Urbanisation. *Regional Working Paper*. WP 01/2014, European Commission. 2014. 14 p. URL: <http://surl.li/acwvbx>

2. Domeova L., Jindrova A. Quality of Life in the Rural Territories. *Agrarian Perspectives XXIII // The Community-Led Rural Development Proceedings of the 23th International Scientific Conference, Prague* : Czech University of Life Sciences Prague. 2014. 47 p.

3. Altman M. Cooperative Organizations as an Engine of Equitable Rural Economic Development. *Journal of Co-operative Organization and Management*. 2015. Vol. 3 (1). P. 14–23. DOI: 10.1016/j.jcom.2015.02.001
4. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Сучасні виклики модернізації аграрної політики України. *Вісник аграрної науки*. 2017. Листопад. С. 9–22. URL: https://agrovisnyk.com/pdf/ua_2017_11_02.pdf
5. Гончарук І. В., Томашук І. В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальні аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 4. С. 19–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_4_4
6. Русанюк В. В. Державне регулювання розвитку підприємництва в аграрному секторі. *Економіка АПК*. 2021. № 1. С. 94. DOI: 10.32317/2221-1055.202101094
7. Borodina O., Prokopa I., Kyryziuk S., Yarovyi V. Rural Areas Development Fund as a Financial Instrument for Spatial Justice in Land Use and Sustainable Rural Development. *Accounting and Finance*. 2020. Issue 3. P. 122–130. URL: <https://ideas.repec.org/a/iaf/journal/y2020i3p122-130.html>
8. Zinchuk T., Kutsmus N., Kovalchuk O., Charucka O. Challenges of sustainable development of rural economy. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2018. Vol. 40. No. 4. P. 609–619. DOI: 10.15544/mts.2018.53
9. Balaniuk I., Ihor K., Balaniuk S., Kozak-Balaniuk I., Sas L., Shelenko D. The role of united territorial communities in the functioning of agricultural enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43 (1). P. 52–66. DOI: 10.15544/mts.2021.05
10. Газуда Л. М., Герцег В. А. Окремі аспекти державної підтримки сільського розвитку в Україні // Інноваційні стратегії та моделі економічних трансформацій в умовах євроінтеграційних викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Харків – Ужгород – Софія – Пшеворськ, 15 трав. 2020 р.). Софія : Издательство на ВУЗФ «Св. Григорий Богослов», 2020. С. 182–186.
11. Dema D., Abramova I., Nedilska L. Financial and economic conditions of rural development in Ukraine. *Eastern Journal of European Studies*. 2019. Vol. 10. No. 1. P. 199–220.
12. European Commission (2021). CAP in the EU budget. URL: <http://surl.li/acwecq>
13. European Commission (2021). EAGF financial reports. URL: <http://surl.li/acwfa>
14. Розподіл держпідтримки АПК у 2021 році з покровою інструкцією отримання коштів. URL: <http://surl.li/acwfk>
15. Рахункова палата (2018). Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих Міністерством аграрної політики та продовольства України на дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки у сфері розвитку агропромислового комплексу. URL: <http://surl.li/acwft>
16. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 № 829. *Офіційний вісник України*. 2019. № 71. Ст. 2508.
17. Фінансування з Державного бюджету (2021) // Міністерство аграрної політики України. URL: <http://surl.li/acwgf>
18. Підсумки-2020: перезавантажено державну підтримку аграріїв та визначено пріоритети на наступні роки (2021) // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. URL: <http://surl.li/acwgr>
19. Щодо розгляду проекту Закону України про внесення змін до додатків № 3 та № 4 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» щодо забезпечення діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України (реєстр. № 5197) // Комітет з питань бюджету. URL: <http://budget.rada.gov.ua/fsview/76634.html>

REFERENCES

Altman, M. "Cooperative Organizations as an Engine of Equitable Rural Economic Development". *Journal of Co-operative Organization and Management*, vol. 3 (1) (2015): 14-23.

DOI: 10.1016/j.jcom.2015.02.001

Balaniuk, I. et al. "The role of united territorial communities in the functioning of agricultural enterprises". *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43 (1) (2021): 52-66.

DOI: 10.15544/mts.2021.05

Borodina, O. et al. "Rural Areas Development Fund as a Financial Instrument for Spatial Justice in Land Use and Sustainable Rural Development". *Accounting and Finance*. 2020. <https://ideas.repec.org/a/iaf/journal/y2020i3p122-130.html>

Dema, D., Abramova, I., and Nedilska, L. "Financial and economic conditions of rural development in Ukraine". *Eastern Journal of European Studies*, vol. 10, no. 1 (2019): 199-220.

Dijkstra, L., and Poelman, H. "A Harmonised Definition of Cities and Rural Areas: the New Degree of Urbanisation". Regional Working Paper. WP 01/2014, European Commission. 2014. <http://surl.li/acwbx>

Domeova, L., and Jindrova, A. "Quality of Life in the Rural Territories. Agrarian Perspectives XXIII". *The Community-Led Rural Development Proceedings of the 23th International Scientific Conference*. Prague: Czech University of Life Sciences Prague, 2014.

"European Commission (2021). CAP in the EU budget". <http://surl.li/acwecq>

"European Commission (2021). EAGF financial reports". <http://surl.li/acwfa>

"Finansuvannia z Derzhavnoho biudzhetu (2021)" [Financing from the State Budget (2021)]. *Ministerstvo aharnoi polityky Ukrainy*. <http://surl.li/acwgf>

Hadzalo, Ya. M., and Luzan, Yu. Ya. "Suchasni vyklyky modernizatsii aharnoi polityky Ukrainy" [Modern Challenges of Modernization of Agrarian Policy of Ukraine]. *Visnyk aharnoi nauky*. 2017. https://agrovisnyk.com/pdf/ua_2017_11_02.pdf

Hazuda, L. M., and Hertseh, V. A. "Okremi aspekty derzhavnoi pidtrymky silskoho rozvytku v Ukraini" [Some Aspects of State Support for Rural Development in Ukraine]. *Innovatsiini stratehii ta modeli ekonomichnykh transformatsii v umovakh ievrointehratsiinykh vyklykiv*. Sofia: Izdatelstvo na VUZF «Sv. Hryhoryi Bohoslov», 2020. 182-186.

Honcharuk, I. V., and Tomashuk, I. V. "Derzhavne rehulivannia rozvytku resursnoho potentsialu silskykh terytorii: zahalni aspekty" [State Regulation of Resource Potential Development in Rural Areas: General Aspects]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. 2018. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_4_4

[Legal Act of Ukraine] (2019)

"Pidsumky-2020: Perezavantazhenno derzhavnu pidtrymku ahariiv ta vyznachenno priorytety na nastupni roky (2021)" [Results of 2020: State Support for Farmers Has Been Restarted and Priorities

ties for the Following Years Have Been Set (2021)]. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva. <http://surl.li/acwgr>

"Rakhunkova palata (2018). Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykorystannia koshtiv derzhavnoho biudzhetu, spriamovanykh Ministerstvom ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy na doslidzhennia, prykladni naukovy ta naukovo-tekhnichni rozrobky u sferi rozvytku ahropromyslovoho kompleksu" [Accounting Chamber (2018). Report on the Results of the Audit of the Effectiveness of the Use of State Budget Funds Allocated by the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine for Research, Applied Scientific and Scientific and Technical Developments in the Field of Agro-industrial Complex Development]. <http://surl.li/acwft>

"Rozpodil derzhpidtrymyky APK u 2021 rotsi z pokrokovoiu instruktsiieiu otrymannia koshtiv" [Distribution of State Support for Agriculture in 2021 with Step-by-step Instructions for Obtaining Funds]. <http://surl.li/acwfk>

Rusaniuk, V. V. "Derzhavne rehuliuвання rozvytku pidpriemnytstva v ahrarnomu sektori" [State Regulation of Busi-

ness Development in the Agricultural Sector]. *Ekonomika APK*, no. 1 (2021): 94-.

DOI: 10.32317/2221-1055.202101094

"Shchodo rozhljadu proektu Zakonu Ukrainy pro vnesennia zmin do dodatkov No. 3 ta No. 4 Zakonu Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzhет Ukrainy na 2021 rik» shchodo zabezpechennia diialnosti Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy (reiestr. No. 5197)" [Regarding Consideration of the Draft Law of Ukraine on Amendments to Annexes No. 3 and No. 4 of the Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2021" to Ensure the Activities of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (Reg. No. 5197)]. Komitet z pytan biudzhetu. <http://budget.rada.gov.ua/fsview/76634.html>

Zinchuk, T. et al. "Challenges of sustainable development of rural economy". *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 40, no. 4 (2018): 609-619.

DOI: 10.15544/mts.2018.53

Стаття надійшла до редакції 06.08.2021 р.